

การประเมินความโปร่งใสเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครใน
ประเทศไทย
Assessment of Transparency of Websites and Infocenters of Municipalities in
Thailand.

จूरินทร์ มั่นคง* นคร เสรีรักษ์*
Jurin Mankong* Nakorn Serirak*
มหาวิทยาลัยขอนแก่น*
Khon Kaen University*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความโปร่งใสของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครในประเทศไทย จำนวน 30 แห่ง โดยใช้วิธีการสำรวจและประเมินระดับความโปร่งใสตามแบบประเมินความโปร่งใสที่ได้พัฒนาขึ้น และได้ทำการจัดอันดับความโปร่งใสของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนคร ตามคะแนนที่ได้จากการประเมิน

ผลการศึกษาพบว่าเว็บไซต์เทศบาลนครทั้ง 30 แห่ง ส่วนใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นไปตามเกณฑ์แบบประเมินความโปร่งใส ข้อมูลข่าวสารที่มีการเปิดเผยและเป็นปัจจุบันมากที่สุดคือเรื่องการจัดการพัสดุหรือการจัดซื้อจัดจ้าง คิดเป็นร้อยละ 86 ส่วนข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีการเปิดเผยมากที่สุดคือเรื่องการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล คิดเป็นร้อยละ 64.8 ของคะแนนเต็ม เทศบาลนครที่มีคะแนนการประเมินความโปร่งใสสูงที่สุด คือ เทศบาลนครนครราชสีมา มีคะแนนร้อยละ 87.5 ของคะแนนเต็ม เทศบาลนครที่มีคะแนนการประเมินน้อยที่สุด คือ เทศบาลนครนครปฐม มีคะแนนร้อยละ 17.5 และพบว่าศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครมีจำนวนทั้งสิ้น 22 แห่ง ยังมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอยู่น้อย ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคะแนนการประเมินสูงที่สุดคือ เทศบาลนครภูเก็ตและเทศบาลนครสงขลา มีคะแนนร้อยละ 82.4 และเทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลนครพระยาสุรศักดิ์ เทศบาลนครนครราชสีมา มีคะแนนการประเมินน้อยที่สุด คือ 0 คะแนน

ผู้ศึกษามีข้อเสนอว่าเทศบาลนครควรให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทางเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยการจัดสรรเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและมีการถ่ายทอดความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลให้มีความพร้อมและสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก โดยควรพัฒนา Application ที่สามารถเข้าถึงผ่านโทรศัพท์มือถือหรือ Tablet ซึ่งเป็นช่องทางที่สะดวกและแพร่หลายมากในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ข้อมูลข่าวสาร, ความโปร่งใส, เทศบาลนคร, ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

This research had the objective to conduct an assessment of transparency of 30 websites and Infocenters of municipalities in Thailand. Data were collected by a questionnaire-based survey, and municipalities were ranked by level of transparency.

This study found that most of the municipalities make their data and information available to the public via their website on the Internet. The most common data or information that is available include details of procurement and contracting (86%). The information that is least likely to be made public is details of management and human resources (65%). The municipality with the highest score for website transparency was Nakorn Ratchasima (87.5 %), whereas the municipality with the lowest score for website transparency was Nakorn Pathom (17.5 %). Of the 30 municipalities, 22 had Infocenters. There is still limited transparency of the data in those databases. The municipalities with the highest score for its Infocenters were Phuket and Songkhla (82 points), while municipalities of Pitsanuloke, Phrayasurasak, and Nakorn Ratchasima scored 0.

Based on the findings of this research, the author recommends that all municipalities should give more importance to posting open data on their websites and through their Infocenters. This may require recruiting additional staff with the required expertise and in-service training of existing staff. In addition, the data of the municipality should be complete and accessible in a convenient way, for example, by creating applications which can be used with a smart phone or tablet computer, since these devices are ubiquitous in urban Thailand.

Keywords: Information, Transparency, Municipality, Infocenters

บทนำ

หลักการบริหารจัดการที่ดี (Good governance) เป็นหลักการหนึ่งที่ภาครัฐได้นำมายึดถือและปฏิบัติ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ หลักความโปร่งใส (Transparency) กล่าวคือ เป็นหลักที่ผู้มีส่วนได้เสียหรือประชาชนจะต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง (วิภาส ทองสุทธิ, 2551) ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน ซึ่งเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2554 ที่ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 7 และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน และทางคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้มีการจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ (Infocenters) ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับมติดังกล่าว ทำให้เกิดคำถามว่าข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐได้เปิดเผยผ่านเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ มีความโปร่งใสมากน้อยเพียงใด

ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครทั่วประเทศ จำนวน 30 แห่ง เนื่องจากเทศบาลนครมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่มากและการจัดทำนโยบายสาธารณะในด้านต่าง ๆ มีความใกล้ชิดกับประชาชน จึงทำให้การบริหารจัดการจะต้องเป็นไปอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ สำหรับกรอบแนวความคิดการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจาก หลักธรรมาภิบาล หลักความโปร่งใส ภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 อานาจหน้าที่และลักษณะของเทศบาลนคร หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามประกาศของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นได้ทำวิเคราะห์เกณฑ์การประเมินความโปร่งใสของข้อมูลข่าวสารและตัวชี้วัดความโปร่งใสของหน่วยงานของรัฐจำนวน 6 ประเด็น และพัฒนาแบบประเมินความโปร่งใส เพื่อใช้ประเมินผลการเปิดเผยข้อมูลและการเข้าถึง

ข้อมูลข่าวสารของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครว่ามีการเปิดเผยมากนักน้อยเพียงใด

การศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถประเมินตนเองและพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการให้บริการข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินระดับความโปร่งใสของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครในประเทศไทย
2. เพื่อสร้างเครื่องมือในการประเมินความโปร่งใสของข้อมูลสารสนเทศที่ได้ปรากฏบนเว็บไซต์ของเทศบาลนครในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักธรรมาภิบาล (Good governance)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาลเอาไว้ เช่น อานันท์ ปันยารชุน (2542) ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาลเป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรมซึ่งภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้ กระทำลงไป โดยมีลักษณะเป็นขบวนการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้ ส่วนประเวศ วะสี (2542) ได้ให้อธิบายว่า ธรรมาภิบาลคือความโปร่งใส ความถูกต้องระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งคล้ายกับธีรยุทธ บุญมี (2541) ที่ได้อธิบายว่าธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรัฐ สังคม เอกชน และประชาชน ซึ่งทำให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่วนชัย อนันต์ สมุทวณิช (2541) ได้ให้ความหมายไว้ว่าธรรมาภิบาลเป็นกลไกของรัฐ ทั้งการเมืองและการบริหาร ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นหลัก หลักธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบที่เป็นหลักพื้นฐาน 6 ประการ (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์และบุญมี ลี, 2544) คือ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Ethics) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักความคุ้มค่า (Value for Money)

จากที่ได้กล่าวมาทำให้เห็นว่าผู้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาลไว้คล้ายกัน โดยส่วนใหญ่แล้วให้ความหมายไปในทิศทางเกี่ยวกับการจัดการโดยมีภาครัฐและภาคเอกชนจัดการร่วมกันด้วยความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นกลไกช่วยหรือเป็นผลลัพธ์ของการบริหารจัดการ จึงสามารถสรุปได้ว่าหลักธรรมาภิบาลคือกลไกหรือกระบวนการความสัมพันธ์ของทั้งภาครัฐและเอกชนที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรของตนเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

หลักความโปร่งใส (Transparency)

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2550) ได้กล่าวถึงหลักความโปร่งใสว่า เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนเห็นการทำงานของราชการได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับภาสประภา ตระกูลอินทร์ (2550) ที่กล่าวว่าสังคมไทยได้ตื่นตัวในการเรียกร้องความโปร่งใสจากภาครัฐและภาคเอกชน หากประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ และสิทธิแห่งตนแล้ว ย่อมสามารถใช้ข้อมูลข่าวสารของราชการตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐได้และทำให้การทุจริตในภาครัฐลดน้อยลง จึงทำให้เห็นว่าหลักความโปร่งใส เป็นการให้

ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารของหน่วยงานของรัฐ ได้รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบความโปร่งใสของหน่วยงานของรัฐได้

Sam Agere (2545) ได้กล่าวถึงความโปร่งใสว่า เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อสื่อมวลชนและประชาคมติในการควบคุมการบริหารภายในองค์กร โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข่าวสารต่าง ๆ ได้ โดยมีหลักประกันทางกฎหมาย ซึ่งในประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มารองรับ และยังได้กล่าวอีกว่า ข้อมูลที่เผยแพร่โดยรัฐบาลจะต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนทั่วไปมีสิทธิรับทราบโดยง่าย นอกจากนี้ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2561) ได้กล่าวถึงความโปร่งใสว่าหมายถึงความจำเป็นที่รัฐบาลและหน่วยงานราชการจะต้องเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ เพราะข้อมูลดังกล่าวเกี่ยวข้องกับกิจกรรมสาธารณะ ประชาชนมีสิทธิรับรู้ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (Sovereignty of the people)

จึงสรุปได้ว่า หลักความโปร่งใส เป็นหลักการที่ให้ประชาชนหรือบุคคลภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ทราบ เพื่อให้ประชาชนหรือบุคคลภายนอกที่สนใจได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตของหน่วยงานและเพื่อให้การทำงานของหน่วยงานเกิดประโยชน์ต่อประชาชน

สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Right to know)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในเรื่องนี้เอาไว้ เช่น วัชรวิชัย (2544) ได้ให้ความหมายว่า สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารหมายถึง “อำนาจรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่กฎหมายให้แก่บุคคลเพื่อประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์” ซึ่งมาจากสิทธิที่จะรู้ (Right to know) สอดคล้องกับ โภคิน พลกุล (2538) ที่อธิบายว่า สิทธิ (Right) หมายถึงอำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้มาใช้ในการตีความ ซึ่งสิทธิที่จะรู้เป็นสิทธิในการได้รับ(เข้าถึง) ข่าวสาร (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศานต์ อังโนวัชรวิชัย, 2544) นอกจากนี้ ครูไทย (2537) ยังได้ให้ความหมายสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารว่า เป็นการเน้นไปที่โอกาสการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐที่ประชาชนควรได้รับรู้รับทราบ ในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของเงินหรือผู้เสียภาษีอากรให้รัฐและในฐานะประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้เสีย

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่รับรองสิทธิพลเมืองในการเข้าถึงข้อมูลของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2548)

1) เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสในการที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ของภาครัฐ ทำให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีสิทธิในทางการเมืองได้โดยถูกต้องตรงกับความเป็นจริง อีกทั้งยังทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการใช้อำนาจของภาครัฐ อันก่อให้เกิดความโปร่งใสในการใช้อำนาจภาครัฐ เพื่อประโยชน์ของประชาชนมากขึ้น

2) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในครอบครองของหน่วยงานของรัฐว่า ข้อมูลใดบ้างที่เปิดเผยหรืออาจไม่เปิดเผย เพื่อให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตาม

3) เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ

นคร เสรีรักษ์ (2545) ได้กล่าวถึงหลักการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า เป็นการรับรองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐครอบครองอยู่ โดยเป็นไปตามหลักที่ว่า “การเปิดเผยเป็นหลัก การปกปิดเป็นข้อยกเว้น” สอดคล้องกับ ฤทัย หงส์สิริ (ม.ป.ป.) ที่ได้กล่าวถึงหลักการของพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า ได้ให้สิทธิแก่บุคคลทั่วไปในการเข้าถึงข้อมูลอย่างกว้างขวางกว่ากฎหมายฉบับอื่น เนื่องจาก

สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย ไม่ว่าผู้ขอเข้าถึงข้อมูลจะมีส่วนได้เสียหรือมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ขอหรือไม่ ก็สามารถขอเข้าถึงข้อมูลได้ หากเจ้าหน้าที่ปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะต้องแจ้งเหตุผลแก่ผู้ขอ

จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและการที่ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารงานของรัฐมีความโปร่งใส อันเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกิดหลัก ธรรมาภิบาล และภาครัฐจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนหรือบุคคลภายนอกที่มีความสนใจ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารตามสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารและตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

จากคำถามการวิจัยที่ว่า “เว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครในประเทศไทย มีความโปร่งใสหรือไม่ เพียงใด” ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดกรอบในงานวิจัยโดยใช้หลักการสำคัญคือหลักธรรมาภิบาลที่เน้นเรื่องความโปร่งใส มาเป็นกรอบวิเคราะห์ว่าเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครมีความโปร่งใสหรือไม่ หากมีความโปร่งใสแล้วหรือยังไม่มีมีความโปร่งใส ก็ต้องหาแนวทางการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นหรือมีความโปร่งใสมากขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจระดับความโปร่งใสของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครในประเทศไทย จำนวน 30 แห่ง โดยการใช้แบบประเมินความโปร่งใสที่ได้พัฒนาขึ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการประเมินความโปร่งใสของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนคร ผู้ศึกษาได้นำแบบการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำปี 2561 (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ซึ่งเป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาด้านคุณธรรมและความโปร่งใสในหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ในแบบตรวจการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (OIT) ประกอบกับกรอบการประเมินความโปร่งใสเว็บไซต์องค์การบริหารส่วนจังหวัด (ภูริตา จันทรักษ์, 2561) และใช้ตัวชี้วัดความโปร่งใสสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต (สมคิด เลิศไพฑูรย์, นคร เสรีรักษ์ และภรณ์ ติราชภูริวิเศษ, 2556) เป็นแนวทางในการสร้างแบบการประเมินความโปร่งใส ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานเทศบาลนคร ประกอบไปด้วย ชื่อหน่วยงาน โครงสร้าง ข้อมูลผู้บริหาร อำนาจหน้าที่ แผนยุทธศาสตร์หรือแผนพัฒนาหน่วยงาน ข้อมูลการติดต่อ ข่าวประชาสัมพันธ์ วัสดุภัณฑ์ และพันธกิจของหน่วยงาน เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ (Infocenters) และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 ความโปร่งใสของข้อมูลข่าวสารและตัวชี้วัดความโปร่งใสของหน่วยงานของรัฐ แบ่งเป็นตัวชี้วัดย่อยได้ 6 ประเด็น ดังนี้ การบริหารงานของหน่วยงาน การบริหารเงินงบประมาณ การจัดการพัสดุหรือการจัดซื้อจัดจ้าง การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล การส่งเสริมความโปร่งใส และการให้บริการประชาชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำแบบประเมินความโปร่งใสที่ได้พัฒนาขึ้น มาใช้ในการศึกษาถึงการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนคร ซึ่งได้ทำการสืบค้นระหว่างวันที่ 7-13

กรกฎาคม 2562 และดำเนินการประเมินผลโดยการให้คะแนนในแต่ละประเด็นของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครซึ่งกำหนดค่าคะแนน 0 ถึง 2 รายละเอียดของคะแนนมีดังนี้

- 0 คะแนน หมายถึง ไม่มีการดำเนินการตามเกณฑ์ประเมิน
- 1 คะแนน หมายถึง มีการดำเนินการตามเกณฑ์ประเมินแต่ข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน
- 2 คะแนน หมายถึง มีการดำเนินการตามเกณฑ์ประเมินและข้อมูลเป็นปัจจุบัน

ผลการศึกษา

ระดับความโปร่งใสเว็บไซต์เทศบาลนคร

ในส่วนที่ 1 เรื่องข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานเทศบาลนครทั้ง 30 แห่ง ได้ผลดังนี้ เว็บไซต์เทศบาลนครทั้ง 30 แห่งทั่วประเทศพบข้อมูลพื้นฐานซึ่งได้แก่ ชื่อหน่วยงาน ข้อมูลผู้บริหาร ข้อมูลการติดต่อ ข่าวประชาสัมพันธ์ วิสัยทัศน์และพันธกิจของหน่วยงาน กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 นอกจากนี้แล้ว ในส่วนของการจัดทำเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ พบว่ามีข้อมูลเรื่องข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานเทศบาลนคร 22 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 73.3

ในส่วนที่ 2 การประเมินความโปร่งใสของเว็บไซต์เทศบาลนครจำนวน 6 ประเด็น มีผลการศึกษที่สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลที่เว็บไซต์เทศบาลนครมีการเปิดเผยมากที่สุดคือข้อมูลการจัดการพัสดุหรือการจัดซื้อจัดจ้าง (ประเด็นที่ 3) ซึ่งพบข้อมูลที่เป็นปัจจุบันถึงร้อยละ 86 มีข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบันร้อยละ 7.3 และไม่พบข้อมูลเพียงร้อยละ 6.7 รองลงมาคือข้อมูลการให้บริการประชาชน (ประเด็นที่ 6) ซึ่งมีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นปัจจุบันร้อยละ 82.2 พบข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบันร้อยละ 1.7 และไม่พบข้อมูลร้อยละ 16.1 ถัดมาคือข้อมูลการบริหารงานของหน่วยงาน (ประเด็นที่ 1) ที่มีข้อมูลเป็นปัจจุบันโดยคิดเป็นร้อยละ 59.4 และพบข้อมูลแต่ไม่เป็นปัจจุบันเพียงร้อยละ 5 ไม่พบข้อมูลร้อยละ 35.6 ต่อมาคือข้อมูลการส่งเสริมความโปร่งใส (ประเด็นที่ 5) โดยพบว่ามีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นปัจจุบันคิดเป็นร้อยละ 57.5 และไม่พบข้อมูลร้อยละ 42.5 แต่ในส่วนของ การเปิดเผยข้อมูลการบริหารเงินงบประมาณ (ประเด็นที่ 2) กลับพบข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเพียงร้อยละ 38.9 และพบข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบันร้อยละ 5 แต่ไม่พบข้อมูลถึงร้อยละ 56.1 และข้อมูลที่มีการเปิดเผยน้อยที่สุดคือข้อมูลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล (ประเด็นที่ 4) โดยพบว่ามีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเอาไว้เพียงร้อยละ 34.8 พบว่ามีข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบันร้อยละ 0.4 และไม่พบข้อมูลสูงถึงร้อยละ 64.8

คะแนนการประเมินความโปร่งใสของเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนคร

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินโดยการให้คะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 2 แล้วนำมาวิเคราะห์ผลรวมของคะแนนแต่ละเว็บไซต์ของเทศบาลนครตามประเด็นที่ได้ประเมินรวมทั้งสิ้น 6 ประเด็น (มีคะแนนเต็ม 80 คะแนน) แล้วนำมาคำนวณหาร้อยละ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับคะแนนการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ (ตารางที่ 1) ซึ่งพบว่าเว็บไซต์ของเทศบาลนครมีคะแนนการประเมินความโปร่งใสมากกว่าศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ 15 แห่ง และยังพบอีกว่ามีเว็บไซต์ที่มีคะแนนมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50 มีจำนวน 27 แห่งคิดเป็นร้อยละ 90 ซึ่งเว็บไซต์เทศบาลนครที่มีคะแนนมากที่สุดคือ เทศบาลนครนครราชสีมา มีคะแนนร้อยละ 87.5 และเว็บไซต์เทศบาลนครที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ เทศบาลนครนครปฐม มีคะแนนร้อยละ 17.5 และพบว่าเทศบาลนครมีศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ 22 แห่ง และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคะแนนมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50 มีทั้งสิ้น 13 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 59.1 ซึ่งศูนย์ข้อมูลข่าวสารฯ ที่มีคะแนนมากที่สุดคือเทศบาลนครภูเก็ตและเทศบาลนครสงขลา มีคะแนนเท่ากันคือ ร้อยละ 82.3 โดยเทศบาล

นครที่ได้คะแนนต่ำสุดคือเทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลนครพระยาสุรศักดิ์ เทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งไม่พบว่ามีข้อมูลภายในศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์แต่อย่างใด

ตารางที่ 1 คะแนนการประเมิน

ชื่อเทศบาลนคร	เว็บไซต์ (ร้อยละ)	Infocenters (ร้อยละ)
ภูเก็ต	77.5	82.4
สงขลา	53.8	82.4
ปากเกร็ด	67.5	76.5
ลำปาง	61.3	73.5
นครสวรรค์	72.5	73.5
เกาะสมุย	70	73.5
หาดใหญ่	57.5	73.5
แหลมฉบัง	56.3	67.6
ตรัง	68.8	58.8
ระยอง	60	55.9
นนทบุรี	68.8	55.9
สมุทรสาคร	66.3	52.9
ขอนแก่น	56.3	50
รังสิต	62.5	47
แม่สอด	55	47
เชียงใหม่	66.3	47
สกลนคร	61.3	47
ยะลา	75	41.2
พระนครศรีอยุธยา	70	17.6
พิษณุโลก	43.8	0
นครราชสีมา	87.5	0
พระยาสุรศักดิ์	63.8	0
สมุทรปราการ	53.8	N/A
อ้อมน้อย	65	N/A
อุบลราชธานี	66.3	N/A
นครปฐม	17.5	N/A
นครศรีธรรมราช	58.8	N/A
เชียงใหม่	46.3	N/A
อุดรธานี	72.5	N/A
สุราษฎร์ธานี	73.8	N/A

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า เว็บไซต์ของเทศบาลนครส่วนใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามเครื่องมือการประเมินความโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกร ฉายถวิล (2562) ที่ศึกษาถึงการประเมินความโปร่งใสของเว็บไซต์เทศบาลในประเทศไทยได้พบว่า เทศบาลส่วนใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลครบถ้วนตามกลุ่มชี้วัด และจากผลการวิจัยยังพบอีกว่าข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ที่ทางเว็บไซต์เทศบาลนครได้มีการเปิดเผยข้อมูลและเป็นปัจจุบันมากที่สุด คือ เรื่องการจัดการพัสดุหรือการจัดซื้อจัดจ้าง ส่วนข้อมูลที่ไม่มีการเปิดเผยมากที่สุด คือ เรื่องการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเมื่อได้พิจารณาถึงประเด็นย่อยในการเปิดเผยข้อมูลเทศบาลนครส่วนใหญ่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลพบว่า มีข้อมูลประเภท แผนดำเนินงาน แผนงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง คู่มือประชาชน ตามนโยบายของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ มากที่สุด แต่กลับพบข้อมูลประเภทรายงานที่เกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลเช่น รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปี รายงานการประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินการตามหลักเกณฑ์การให้คุณให้โทษต่อบุคลากรอยู่น้อย

ผลการจัดอันดับตามคะแนนความโปร่งใสของเว็บไซต์เทศบาลนคร มีเว็บไซต์ของเทศบาลนครถึงร้อยละ 90 ที่ได้รับคะแนนการประเมินความโปร่งใสของข้อมูลข่าวสารและตัวชี้วัดความโปร่งใสของหน่วยงานของรัฐของเว็บไซต์เทศบาลนครที่มากกว่าร้อยละ 50 แสดงให้เห็นว่าเทศบาลนครส่วนใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งเทศบาลนครที่ได้รับคะแนนการเปิดเผยข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์มากที่สุดคือ เว็บไซต์ของเทศบาลนครราชสีมา โดยมีคะแนนร้อยละ 87.5 และเว็บไซต์ของเทศบาลนครนครปฐม มีคะแนนน้อยที่สุด โดยมีคะแนนร้อยละ 17.5 แต่เมื่อได้พิจารณาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารผ่านทางศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ กลับพบว่า มีเทศบาลนครที่มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ 22 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 73.3 และมีศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนครที่มีคะแนนมากกว่าร้อยละ 50 อยู่เพียงร้อยละ 59.1 โดยศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้คะแนนมากที่สุดคือ เทศบาลนครภูเก็ตและเทศบาลนครสงขลา ซึ่งมีคะแนนถึงร้อยละ 82.4 และเทศบาลนครที่ได้คะแนนต่ำสุดคือเทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลนครพระยาสุรศักดิ์ และเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งไม่พบว่ามีข้อมูลภายในศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวแต่อย่างใด

นอกจากนั้น เมื่อได้พิจารณาการจัดอันดับเว็บไซต์เทศบาลนครที่มีคะแนนมากที่สุด 10 อันดับแรกพบว่า มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์เพียง 5 แห่ง ที่มีคะแนนมากกว่าร้อยละ 50 และเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งมีคะแนนการจัดอันดับเว็บไซต์มากที่สุดกลับไม่พบข้อมูลในศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัยในข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงประเด็นปัญหาได้ดังนี้

1) การเปิดเผยข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลนครในข้อมูลเรื่องการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลยังมีอยู่น้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หน่วยงานของเทศบาลนครยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในเรื่องดังกล่าวเป็นข้อมูลภายในหน่วยงานและตามกฎหมายไม่ได้กำหนดระบุชัดเจนให้ต้องเปิดเผยข้อมูลประเภทนี้ ทางเทศบาลจึงไม่ให้ความสำคัญที่จะเปิดเผยข้อมูลชนิดนี้ ทำให้พบข้อมูลเรื่องดังกล่าวมีน้อย อีกทั้งข้อมูลดังกล่าวมีระเบียบและกฎเกณฑ์แตกต่างกันไปแต่ละหน่วยงาน ซึ่งการนำข้อมูลมาเปิดเผยจะต้องประสานงานให้หน่วยงานต่าง ๆ ส่งข้อมูลนี้มาเปิดเผย ซึ่งบางหน่วยงานไม่ได้มีการส่งข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้ไม่สามารถที่จะนำข้อมูลมาเปิดเผยได้

2) การประเมินเทศบาลนครส่วนใหญ่แม้จะมีระดับความโปร่งใสของเว็บไซต์อยู่มาก แต่ระดับความโปร่งใสของศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ยังมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอยู่น้อย เนื่องจาก ข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ได้ทำการอัปโหลดข้อมูลลงในเว็บไซต์ของเทศบาลนครแล้ว ซึ่งเป็นการสร้างขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนต่อเจ้าหน้าที่

เห็นได้จากคะแนนการประเมินเว็บไซต์ที่มีมากกว่าคะแนนการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์อยู่ 17 แห่ง (รวมเทศบาลนครที่ไม่มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์)

3) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนคร ยังเป็นไปได้ยาก เนื่องจาก ในเว็บไซต์ของเทศบาลนครมีการจัดรูปแบบการนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างกัน อีกทั้งบางเว็บไซต์จะต้องค้นหาข้อมูลที่ต้องการจากประกาศของทางเว็บไซต์ อีกทั้งการเข้าดูข้อมูลจากทางโทรศัพท์มือถือ (Smartphone) หรือ Tablet ยังไม่สามารถเข้าดูข้อมูลได้สะดวก นอกจากนี้ การเข้าใช้ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของประชาชนยังมีอยู่น้อย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่

4) การปฏิบัติงานของบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ยังขาดความสามารถในด้านการใช้เทคโนโลยี แม้จะมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารฯ ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แต่เจ้าหน้าที่ยังไม่มีทักษะความสามารถในด้านเทคโนโลยีที่จะนำข้อมูลมาเปิดเผยผ่านทางเว็บไซต์หรือศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ยังได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจส่วนอื่นประกบกันด้วย ทำให้การปฏิบัติภารกิจในส่วนนี้เป็นไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาเรื่องของความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีการย้ายที่ทำงานหรือมีการย้ายสายงาน ทำให้มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เทศบาลนครมีความโปร่งใสในการให้บริการในด้านข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรมาภิบาลและเพื่อให้การจัดทำบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เทศบาลนครควรเสริมสร้างความตระหนักเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ควรที่จะมีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ตามความสามารถ โดยแบ่งหน้าที่เฉพาะด้านเพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและควรมีการถ่ายทอดความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนากระบวนการเปิดเผยข้อมูลให้มีความพร้อมและสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก โดยควรพัฒนา Application ที่สามารถเข้าถึงผ่านโทรศัพท์มือถือหรือ Tablet ซึ่งเป็นช่องทางที่สะดวกและแพร่หลายมากในปัจจุบัน

เทศบาลนครควรให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายในเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยการจัดสรรเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นการลดความซ้ำซ้อนในการอัปโหลดข้อมูลประเภทเดียวกันในช่องทางต่าง ๆ กัน

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อเป็นการต่อยอดการศึกษาในเรื่องนี้ ควรมีศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของเทศบาลนคร และควรมีการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำเว็บไซต์และศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานท้องถิ่นทุกประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนหน่วยงานของรัฐทุกแห่งทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค.

บรรณานุกรม

- ครูไทย. (2537). สิทธิในการรับรู้ของประชาชน. วิทยาจารย์, 92(4), 15-16.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). Good Governance กับการปฏิรูปการศึกษา - การปฏิรูป การเมือง. ม.ป.พ., 2541.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2550). ธรรมนูญ (สัมภาษณ์). เลขานุการ ก.พ.ร. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.); 14 พฤษภาคม 2551. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). ธรรมนูญแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กัญหายนะประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และ บุญมี ลี. (2544). ตัวชี้วัดธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สถาบัน พระปกเกล้า.
- ประเวศ วะสี. (2542). ยุทธศาสตร์ชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน.
- ภาสประภา ตระกูลอินทร์. (2550). สังคมไทยกับความโปร่งใสของการเปิดเผยข้อมูลจากภาครัฐ. วารสารนักบริหาร, 27(3), 29-31.
- ภูริดา จันทร์ภักย์. (2561). การประเมินความโปร่งใสของเว็บไซต์องค์การบริหารส่วนจังหวัด. (การศึกษานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- โกคิน พลกุล. (2538). หลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรာ ไชยสาร. (2544). สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ. ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ: นิติธรรม
- วิภาส ทองสุทธิ. (2551). การบริหารจัดการที่ดี. กรุงเทพฯ: อินทภาษ.
- ศุภกร ฉายถวิล. (2561). การประเมินความโปร่งใสของเว็บไซต์เทศบาลในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- สมคิด เลิศไพฑูรย์, นคร เสรีรักษ์ และ ภรณ์ ศีราษฏ์วิเศษ. (2556). ท้องถิ่นโปร่งใส การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิภาพในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมศักดิ์ สามีคศิริธรรม. (2561). ธรรมนูญและความรับผิดชอบทางสังคม. กรุงเทพฯ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2548). คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2542). มุมมองนายอานันท์. กรุงเทพฯ: มติชน.
- Agere Sam. (2545). ธรรมนูญ การบริหาร การปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพฯ: น้ำฝน.